

Parnicki-Pudelko Stefan, *Kazimierz Majewski (1903–1981) jako badacz i organizator badań nad rzymską kulturą w Bułgarii*, „Balcanica Posnaniensia. Acta et Studia” 1984, t. 1, s. 13–20.

<https://doi.org/10.14746/bp.1984.1.1>

<https://pressto.amu.edu.pl/index.php/bp/article/view/55671>

Instytucją przechowującą materiały źródłowe jest Biblioteka Collegium Historicum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

<http://bch.amu.edu.pl>

Zadanie zostało zrealizowane w ramach konkursu „Społeczna odpowiedzialność nauki II – Wsparcie dla bibliotek naukowych”. Projekt zatytułowany „Digitalizacja archiwalnych wydań czasopism naukowych zgromadzonych przez Bibliotekę Coll. Historicum UAM”. Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Nauki w ramach Programu Społeczna odpowiedzialność nauki II. Wsparcie dla bibliotek naukowych (umowa nr BIBL/SP/0092/2024/02 z dnia 05.12.2024). Całkowita wartość projektu: 247 236,00 zł. Kwota dofinansowania: 220 836,00 zł.

The institution storing the source materials is the Library of the Collegium Historicum of the Adam Mickiewicz University in Poznań.

<http://bch.amu.edu.pl>

The task was carried out within the framework of the competition “Social Responsibility of Science II – Support for Scientific Libraries”. The project entitled “Digitization of archival editions of scientific journals collected by the Library of the Coll. Historicum of Adam Mickiewicz University”. The project was co-financed from state budget funds granted by the Minister of Science within the framework of the Programme Social Responsibility of Science II. Support for Scientific Libraries (agreement no. BIBL/SP/0092/2024/02 of 05.12.2024). Total value of the project: PLN 247,236.00. Amount of co-financing: PLN 220,836.00.

UNIWERSYTET
IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Społeczna
Odpowiedzialność
Nauki II

KAZIMIERZ MAJEWSKI (1903 - 1981) JAKO BADACZ
I ORGANIZATOR BADAŃ
NAD RZYMSKĄ KULTURĄ W BUŁGARII

STEFAN PARNICKI-PUDEŁKO

Z inicjatywy i za sugestią organizatorów obecnej sesji mam zabrać głos w miejsce przewidzianego pierwotnie do wygłoszenia referatu, nieżyjącego już profesora Kazimierza Majewskiego, by jako jeden z najbliższych jego współpracowników (a zarazem najstarszy) na polu badań naukowych i prac organizacyjnych mówić o nim samym.

Trudno mi już na wstępie swojego referatu nie wyrazić o zmarłym Profesorze opinii, którą można by zamknąć też i sam referat, że gdyby nie działalność profesora Majewskiego w zakresie badań nad kulturą rzymską w Bułgarii, działalność, która została przeszczepiona na grunt poznańskiego ośrodka naukowego, problematyka naszej obecnej sesji (o ile w ogóle do tej sesji by doszło), miałaby niewątpliwie w znacznej mierze inny niż obecnie charakter. Ową działalność podjął prof. Majewski wraz z rozpoczęciem w 1960 r. prac wykopaliskowych w Novae w Bułgarii. Jakkolwiek sama inicjatywa rozpoczęcia przez polską ekspedycję archeologiczną badań wykopaliskowych w Bułgarii wyszła od prof. Witolda Hensla, prof. Majewski z całą właściwą jemu energią przystąpił do organizowania wspólnie z prof. Henslem owych badań, zapraszając od początku do współpracy autora niniejszego referatu. Zapał, z jakim prof. Majewski podchwycił inicjatywę prof. W. Hensla, wynikał przede wszystkim z jego zainteresowań badawczych problematyką kontaktów imperium rzymskiego z ludami żyjącymi w starożytności na obszarach dzisiejszych ziem polskich, a ściślej biorąc znaczenia rzymskich wpływów w rozwoju tych ludów. Tą problematyką prof. Majewski zaczął zajmować się już przed drugą wojną światową, gdy był starszym asystentem i docentem w Zakładzie Archeologii Klasycznej Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, którym kierował prof. Edmund Bulanda. Wówczas jeszcze głównym nurtem badawczym prof. Majewskiego była kultura egejska. Pierwszym sygnałem nowych zainteresowań badawczych prof. Majewskiego był opublikowany w roku 1935 artykuł na temat brązowego uchwyty naczynia typu aleksandryjskiego (I w. n.e.) znalezionej na stanowisku okresu rzymskiego w Kołokolinie, pow,

Rohatyn, na terenie zachodniej Ukrainy, znajdującym się w granicach Polski okresu między obiema wojnami światowymi¹. W poszukiwaniu ewentualnych śladów Rzymian po północnej stronie Karpat przeprowadził też studia terenowe w roku 1937 przy tzw. wale Trajana wspólnie z Janem Starczukiem i Marcjanem Smiszko, pod kierunkiem profesora Edmunda Bulandy. Wyniki tych studiów opublikował Kazimierz Majewski w czasopiśmie „Eos” w roku 1938².

Stopniowo szczegółowym badaniom zaczął poddawać całokształt przedmiotów rzymskich znalezionych na ziemiach polskich planując pionierskie, monograficzne ich opracowanie. Już w 1938 r. zaprezentował swoje zamierzenia i dotychczasowe w tym zakresie osiągnięcia w referacie pt. *Importy rzymskie na ziemiach polskich*, wygłoszonym na posiedzeniu Lwowskiego Towarzystwa Naukowego i opublikowanym w Sprawozdaniach tego Towarzystwa w 1938 r.³

Podczas drugiej wojny światowej prof. K. Majewski przebywając we Lwowie kontynuował w miarę skromnych wówczas możliwości swoje badania nad importami rzymskimi na obszarach międzywojennej Polski⁴, chociaż rezultaty tych badań mogły się ukazać w druku dopiero po zakończeniu wojny, gdy prof. Majewski jako repatriant zamieszkał na kilka lat we Wrocławiu, gdzie objął Katedrę Historii Starożytności. Ponieważ granice odrodzonej po drugiej wojnie światowej Polski uległy znacznym przesunięciom w stosunku do granic okresu międzywojennego, prof. Majewski w ramy planowanej od dawna, a opublikowanej w 1949 r. monografii o rzymskich importach włączył zabytki rzymskie z terenów ziem odzyskanych na zachodzie. Nie wyłączając zaś importów rzymskich na terenach zachodniej Ukrainy, które w większości miał opracowane w okresie przedwojennym i w czasie wojny, stworzył monografię, której (zgodnie z jej treścią) nadał tytuł *Importy rzymskie na ziemiach słowiańskich*⁵.

Jeden z istotnych celów badań nad importami — celów, które stanowiły, jak wspomniałem wyżej, impuls do podjęcia prac wykopaliskowych w Bułgarii — sformułował prof. Majewski w artykule o importach, wydrukowanym w I roczniku „Archeologia”: „Dokładne zbadanie importów rzymskich [na ziemiach słowiańskich — dop. mój], w szczególności wyświetlenie problemu wpływów

¹ K. Majewski, *Imacz naczynia brązowego z Kołokolina*, Wiadomości Archeologiczne, XIII, 1935, s. 165 - 167, tabl. XLIV - XLV, streszczenie francuskie, s. 168 - 170.

² K. Majewski, *Badania terenowe Zakładu Archeologii Klasycznej UJK, w powiecie borszczowskim*, Eos, XXXIX, 1, 1938, s. 92 - 96, 2 mapy.

³ K. Majewski, *Importy rzymskie na ziemiach Polski w epoce Cesarstwa*, Sprawozdania Towarzystwa Naukowego, Lwów, XVIII, 1938, s. 264 - 267.

⁴ W roku 1941 w Oddziale Lwowskim Instytutu Archeologii USRR prof. K. Majewski przedstawił pracę pt. *Rzymskie importy na ziemiach zachodnich USRR*; zob. K. Majewski, *Importy rzymskie na ziemiach słowiańskich*, Wrocław 1949, s. 5.

⁵ K. Majewski, *Importy na ziemiach słowiańskich*, Wrocław 1949.

rzymskich na ludy słowiańskie w pierwszych wiekach naszej ery zmieni fałszywy obraz, jaki urobił się zwłaszcza pod wpływem nauki niemieckiej, że kraje słowiańskie pozostawały pod nieznacznym wpływem rzymskim, a tym samym, że na granicach imperium rzymskiego i krajów germańskich kończył się ówczesny świat cywilizowany. Należy poświęcić więcej uwagi studiom porównawczym kultur słowiańskich w okresie rzymskim i współczesnym kulturom ludów tubyleczych w Tracji, Mezji, Dacji, Panonii, Noricum, Retii, ażeby przekonać się, że mimo wyższej kultury, zwłaszcza artystycznej, u napływowej ludności oraz elity filorzymskiej plemion miejscowych — doły plemienne, masa ludności tubyleczej, nie różniła się zbyt wiele poziomem swej kultury materialnej od ludności słowiańskiej tego okresu”⁶.

Podjęcie prac wykopaliskowych w Bułgarii, na terenach dawnej Mezji i Tracji, odpowiadało więc sformułowanym przez prof. Majewskiego już o wiele lat wcześniej postulatami badawczym związanym dość ściśle z historią Polski⁷.

Inny też pogląd naukowy prof. Majewskiego odegrał istotną rolę w jego zaangażowaniu się w owe prace wykopaliskowe. Mianowicie prof. Majewski stał na stanowisku, że w kontaktach handlowych Rzymu z ludami żyjącymi w starożytności między Karpatami a Bałtykiem ważną rolę musiały odegrać rzymskie prowincje, przez które wiodły szlaki handlowe z ważnych ośrodków rzymskiego imperium ku obecnym ziemiom polskim⁸. Szczegółowe więc badania dróg handlowych, powiązane ze studiami nad dziejami tych prowincji, oparte między innymi na nowych źródłach wykopaliskowych, winny były, zdaniem prof. Majewskiego, stanowić jeden z podstawowych etapów w badaniach w zakresie interesującej go problematyki kontaktów. Do tych prowincji należały Mezja Dolna i Tracja. Novae, siedzibę Legionu I Italskiego, jedną z najważniejszych twierdz rzymskich i późniejszych miast nad dolnym Dunajem, wybrano za sugestią prof. Dimitra Dimitrova z Bułgarskiej Akademii Nauk jako teren wspólnych polsko-bułgarskich prac wykopaliskowych. Novae miało stanowić — i tak się też stało — bazę źródłową i niejako punkt wyjścia do intensywnych zespołowych badań nad kulturą rzymską w Bułgarii.

Z chwilą podjęcia prac wykopaliskowych w Novae prof. Majewski miał jasno sprecyzowany podstawowy program badań. W Katedrze Archeologii Śródziemnomorskiej Uniwersytetu Warszawskiego byli jego uczniowie, na

⁶ K. Majewski, *Obszar Słowiańszczyzny Zachodniej w świetle importów rzymskich*, *Archeologia*, I, 1947, s. 101.

⁷ Już w swoim sprawozdaniu z badań terenowych przy tzw. wale Trajana stwierdził prof. Majewski, że „Zbadanie cywilizacyjnych wpływów grecko-rzymskich na kultury przedhistoryczne, rozwijające się na terytorium Polski, jest jednym z bardzo pilnych postulatów badawczych nauki polskiej” (K. Majewski, *Eos*, XXXIX, 1938, s. 92).

⁸ K. Majewski, (w:) *Sprawozdanie tymczasowe z wykopalisk w Novae w 1960 roku*, *Archeologia*, XII, 1961, s. 75; tenże, *Kultura rzymska w Bułgarii*, Wrocław — Warszawa — Kraków 1969, s. 64.

których mógł liczyć jako na uczestników kampanii wykopaliskowych i przyszłych specjalistów — współpracowników w przedsięwzięciach badawczych. W Uczelni warszawskiej miał przede wszystkim już bliskiego i naukowo dojrzałego pracownika w osobie wówczas jeszcze adiunkta ze stopniem doktora archeologii klasycznej, a obecnie profesora Ludwika Press. Z prof. Majewskim współpracowało grono młodych pracowników nauki z Zakładu Archeologii Antycznej Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN, którego był kierownikiem. Wreszcie miał też od początku zapewnioną współpracę, jak było już wspomniane, ze strony autora niniejszego referatu, jako kierownika ówczesnej Katedry Archeologii Śródziemnomorskiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, któremu została powierzona misja ostatecznego uzgodnienia tekstu i sfinalizowania w Sofii we wrześniu 1960 r. umowy o wykopaliskach w Novae pomiędzy Uniwersytetem Warszawskim a Instytutem Archeologii Bułgarskiej Akademii Nauk. Już w roku następnym prof. Majewski przedstawił mi propozycję utworzenia ekspedycji poznańskiego Uniwersytetu do prac wykopaliskowych w Novae obok ekspedycji Uniwersytetu Warszawskiego. Projekt ten przedłożyliśmy z prof. Majewskim osobiście ówczesnemu Dyrektorowi Departamentu Studiów Uniwersyteckich Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, a późniejszemu Rektorowi Uniwersytetu Warszawskiego Zygmuntovi Rybickiemu, który udzielił dla tego projektu pełnej aprobaty. Jednak do zorganizowania ekspedycji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza i podjęcia przez nią prac terenowych mogło dojść dopiero w 1970 r. po uzyskaniu przez Katedrę Archeologii Śródziemnomorskiej UAM własnego, niezbędnego do prowadzenia takich prac lokalu. Do tego czasu udział UAM w badaniach w Novae ograniczał się do mojego uczestnictwa w każdorazowych kampaniach wykopaliskowych ekspedycji Uniwersytetu Warszawskiego w charakterze zastępcy kierownika tej ekspedycji. W kilku sezonach wykopaliskowych w Novae przed 1970 r. brało też udział kilku studentów poznańskiego Uniwersytetu.

Rozmachowi organizacyjnemu profesora Kazimierza Majewskiego prac wykopaliskowych w Novae, odpowiadających jego szerokim planom badawczym, towarzyszyły, szczególnie w pierwszych latach po rozpoczęciu tych prac, jego własne intensywne badania w zakresie podjętej problematyki naukowej. Prawie pewną od początku rzeczą było, że eksploracja archeologiczna prowadzona na tak ważnym w Mezji Dolnej stanowisku, jakim było Novae, dostarczy źródeł do różnorodnych dziedzin historii nie tylko samego obozu legionowego i miasta, i nie tylko samej Mezji Dolnej, i że owe źródła zachęcą, a nawet zobligują polskich naukowców do szeroko zakrojonych badań historycznych, zwłaszcza wobec braku antycznych stanowisk na terenie Polski.

W pewnym sensie wytyczną dla tych badań, które ze względu na planowany i realizowany zakres musiały być długookresowe, miało stać się podjęte przez profesora Majewskiego równocześnie z rozpoczęciem prac wykopalisko-

wych zwięzłe opracowanie w formie monografii podstawowych zagadnień rzymskiej kultury w Bułgarii. Opracowanie to ukazało się drukiem w roku 1969⁹. Jak sam Autor we wstępie swojej książki stwierdza (s. 7), jego zamierzeniem było „przedstawienie zwięzłego zbioru wiadomości o kulturze ludności zamieszkującej obszar dzisiejszej Bułgarii w okresie cesarstwa rzymskiego, a więc w przybliżeniu od I do VI w. n. e. w oparciu o najnowsze wyniki badań archeologicznych”. Książka stanowi w rzeczywistości znakomite podsumowanie dotychczasowego stanu badań w zasadzie tych dziedzin kultury, które wchodziły w zakres archeologii antycznej, to jest kultury materialnej i sztuki. Pracę tę podzielił prof. Majewski na trzy części, W pierwszej podał informacje ogólnohistoryczne, w drugiej zatytułowanej „Topografia” dał opisy najważniejszych stanowisk archeologicznych dotyczących głównie miast, a ponadto willi i obozów wojskowych; w trzeciej części pt. „Kultura” dał, jak sam to formułuje, (s. 8) „ogólny opis najwybitniejszych dzieł kultury i sztuki w Tracji i Mezji Dolnej”. Szczególną wartość tej książki podnosi zestaw 246 ilustracji przedstawiających częściowo plany, a przede wszystkim fotografie zabytków różnych kategorii. Książka zaopatrzona w przypisy, wybór literatury i indeks miejscowości, mimo zarysowego ujęcia poszczególnych jej działów, stanowi podstawową pozycję w literaturze naukowej na temat dziejów kultury w Bułgarii okresu rzymskiego cesarstwa.

Po ukazaniu się tej książki prof. K. Majewski poza ogólną redakcją drukowanych w roczniku „Archeologia” sprawozdań z wyników badań wykopaliskowych w Novae ekspedycji Uniwersytetu Warszawskiego, ponadto poza kilkoma krótkimi sprawozdaniami z tych badań ogłoszonymi w czasopiśmie zagranicznych i poza kilkoma artykułami podsumowującymi krótko wyniki polskich badań w Novae ogłosił drukiem tylko parę artykułów badawczych z zakresu omawianej problematyki. W jednym z tych artykułów Autor zajął się niektórymi aspektami kultury rzymskich prowincji naddunajskich w świetle wyników prac wykopaliskowych w Novae¹⁰. Przedmiotem zainteresowań badawczych, którym dał wyraz prof. Majewski w dwóch innych artykułach, było sanktuarium Apollina Kendrisos w Philippopolis w świetle ikonografii numizmatycznej¹¹. Błędem byłoby jednak sądzić, że jego związek z tą problematyką ograniczał się głównie do formalnego kierownictwa pracami wykopaliskowymi i funkcji redaktora sprawozdań z tych prac przygoto-

⁹ Zobacz przypis 8.

¹⁰ K. Majewski, *La civilisation des provinces romaines Danubiennes a la lumiere des recherches archeologiques Polonaises a Novae (Bulgarie)*, *Archeologia Polona*, XV, I kon., s. 7 - 27.

¹¹ K. Majewski, *Sanktuarium Apollina Kendrisos w Philippopolis w ikonografii numizmatycznej*, *Archeologia Polski*, XVI, 1 - 2, 1971, s. 257 - 279; tenże, *La sanctuaire Thrace et Greco-Romain d'Apollon Kendrisos a Philippopolis en Mésie Inferieure, Thracia*, IV, 1977, s. 189 - 206.

wywanych przez jego współpracowników. Nie jest mi wiadomo, czy w ostatnim dziesięcioleciu charakteryzującym się jak i poprzedni okres od chwili zakończenia drugiej wojny światowej niezwykle żywą i wszechstronną działalnością naukowo-badawczą, dydaktyczną i organizacyjną, przygotowywał prof. Majewski jakąś nową poza wymienionymi pracę badawczą z zakresu problematyki badań w Novae, natomiast z całą pewnością mogę stwierdzić, że problematyka ta w tym ostatnim okresie jego życia wypełnionym twórczą działalnością zajmowała wiele miejsca, lecz jego myśli, koncepcje badawcze wtapiały się w prace jego uczniów poprzez cotygodniowe z nimi posiedzenia naukowe w Zakładzie Archeologii Antycznej IHKM PAN i w jego seminarium uniwersyteckim. Odnosi się to przede wszystkim do rozpraw doktorskich i habilitacyjnych jego uczniów, jak dr Małgorzaty Biernackiej-Lubańskiej¹², dr Haliny Gajewskiej¹³, dra Waldemara Szuberta¹⁴, a także wielu innych¹⁵.

Inicjatywa prof. Majewskiego podjęcia w Polsce badań w zakresie problemów kultury rzymskiej w Bułgarii i jego działalność naukowa i organizacyjna na polu tych badań przeszczepione zostały na grunt kilku innych, poza już wspomnianymi, placówek naukowych w naszym kraju, między innymi w Uniwersytecie Wrocławskim, którego ekipa naukowa od kilku lat bierze udział w pracach w Novae ekspedycji Uniwersytetu Warszawskiego. Szczególnie jednak inicjatywa ta zaowocowała w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, zwłaszcza od czasu formalnego utworzenia w tej Uczelni ekspedycji do prac wykopaliskowych w Novae na podstawie umowy zawartej pomiędzy UAM, Uniwersytetem Warszawskim i Instytutem Archeologii Bułgarskiej Akademii Nauk. W Uniwersytecie poznańskim bowiem, który od 1960 r., jak już wspomniano, partycypował aktywnie w pracach wykopaliskowych w Novae, powołany został zespół naukowy do badania historii i kultury rzymskiej prowincji Mezji Dolnej, utworzony też został periodyk poświęcony publikacjom wyników badań wykopaliskowych w Novae eks-

¹² M. Biernacka-Lubańska, *Rzymskie i wczesnobizantyjskie wodociągi w Mezji Dolnej i północnej Tracji*, Wrocław 1973; eadem, *The Roman and Early-Byzantine Fortifications of Lower Moesia and Northern Thrace*, Wrocław 1982.

¹³ H. Gajewska, *Topographie des fortifications romaines en Dobroudja*, Wrocław 1974.

¹⁴ W. Szubert, *Sanctuarium rzymskie w Mezji Dolnej i północnej Tracji*, rozprawa doktorska, z której pewne partie ukazały się w druku w roczniku *Archeologia: On the Sanctuaries of Lower Moesia and Northern Thrace*, XXVIII, 1977 (1978), s. 48 - 60 i *On the Depictions of Sacred Architecture on Coins from Lower Moesia and Thrace*, XXIX, 1978 (1979), s. 35 - 45.

¹⁵ Do nich zaliczyć należy przede wszystkim dra Tadeusza Sarnowskiego, stałego w ostatnim dziesięcioleciu członka ekspedycji Uniwersytetu Warszawskiego, który opublikował kilka artykułów, m.in. dotyczących rozplanowania obozu legionowego w Novae.

pedycji UAM (ukazało się już 5 zeszytów tej publikacji¹⁶), powstają też prace doktorskie, mianowicie ukończona w 1979 r. rozprawa Leszka Mrozwicza¹⁷, będąca na ukończeniu rozprawa mgra Andrzeja Biernackiego¹⁸, a także będąca w przygotowaniu rozprawa mgr Jadwigi Żmijewskiej¹⁹.

Mając na uwadze liczbę naukowców zaangażowanych w Polsce w problematyce badań nad kulturą rzymską w Bułgarii, liczbę wydrukowanych (około 200 pozycji) i będących w toku przygotowania prac badawczych z zakresu tej problematyki pozwolę sobie powtórzyć stwierdzenie, które wypowiedziałem w 1980 r. na sesji naukowej w UAM poświęconej 1300-leciu państwa bułgarskiego, a mianowicie, że obecnie w Polsce prowadzi się badania nad kulturą rzymską w Bułgarii na skalę nie spotykaną w żadnym innym kraju poza samą Bułgarią²⁰.

Zgon Profesora Majewskiego to strata dla tych badań olbrzymia. Ale rozpoczęta przez niego na tym polu działalność wobec licznych uwarunkowań musi się dalej rozwijać, jak puszczona w ruch potężna machina, szczególnie wobec faktu, że mamy w Polsce dość liczne grono naukowców, którzy cały swój rozwój naukowy i naukową karierę zawodową tej problematyce zawdzięczają, będąc już w jej zakresie wybitnymi specjalistami.

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza (Poznań)

KAZIMIERZ MAJEWSKI (1903 - 1981) ALS FORSCHER
UND ORGANISATOR DER FORSCHUNGEN AUF DEM GEBIETE
DER RÖMISCHEN KULTUR IN BULGARIEN

Zusammenfassung

Der am 27. Juli 1981 gestorbene Professor Dr. Kazimierz Majewski war der Gelehrte, der sich um die in den letzten Jahrzehnten im großen Ausmaß in Polen geführten Forschungen auf dem Gebiete der Geschichte der römischen Kultur in Bulgarien am meisten

¹⁶ Pierwszy zeszyt pt.: *Novae — Sektor Zachodni 1970. Wyniki badań wykopaliskowych ekspedycji archeologicznej UAM*, kierownictwo naukowe i redakcja Stefan Parnicki-Pudelko, Poznań 1973.

¹⁷ L. Mrozwicz, *Rozwój ustroju municypalnego a postępy romanizacji w Mezji Dolnej*, Poznań 1982.

¹⁸ A. Biernacki, *Rozwój przestrzenny miasta Diocletianopolis (Hisar)*, (nie publikowana).

¹⁹ J. Żmijewska, *Ornamentyka w architekturze rzymskiej i wczesnobizantyjskiej w Mezji Dolnej*, w opracowaniu.

²⁰ Zob. S. Parnicki-Pudelko, *Polskie badania nad kulturą rzymską w Bułgarii*, (w:) *Novae — Sektor Zachodni 1976, 1978. Wyniki badań wykopaliskowych ekspedycji archeologicznej UAM*, kierownictwo naukowe i redakcja Stefan Parnicki-Pudelko, Poznań 1981, s. 221.

verdient gemacht hat. Die Forschungen wurden im Jahre 1960 angefangen, als die archäologische Expedition der Warschauer Universität unter der Leitung der Professoren: Kazimierz Majewski und Witold Hensel im Verein mit dem Verfasser des vorliegenden Referat an die Ausgrabungsarbeiten in Novae in Bulgarien herangegangen war. Die Unternehmung, die Ausgrabungen auf dem Gelände der ehemaligen römischen Provinz Moesia Inferior zu führen entsprach den schon viele Jahre früher vom Professor Majewski ausgedrückten Forschungspostulaten. Mit großer Energie begann dieser Gelehrte sowohl die Ausgrabungsarbeiten in Novae als auch die auf der Basis dieser Ausgrabungen Forschungen auf dem Gebiete der römischen Kultur in Moesia Inferior und Thracia im Zusammenhang mit dem Probleme der Kontakten des römischen Imperiums mit den im Altertum auf den jetzigen polnischen Gebieten lebenden Völkern. Gewissermaßen als Richtlinie für diese Gemeinschaftsforschungen dient die von Professor Majewski bearbeitete und im Jahre 1969 gedruckte kompakte Monographie unter dem Titel *Kultura rzymska w Bulgarii* [Die römische Kultur in Bulgarien]. Die ergriffene vom Professor Majewski Initiative die Forschungen in Polen auf dem Felde der Geschichte der römischen Kultur in Bulgarien umzuführen und seine organisatorische auf diesem Gebiet Tätigkeit haben zu sehr reichen Ergebnissen geführt. In den letzten zwei Jahrzehnten entstanden in Polen ungefähr 200 Arbeiten in Form der Monographien, Artikeln, Ausgrabungspublikationen, Berichten u. a.

Der Heimgang des Prof. Majewski ist für die wissenschaftlichen Untersuchungen ein schwerer Verlust, aber von Ihm in Polen begonnene Forschungen auf dem Gebiete der Geschichte der römischen Provinzen an Niederdonau werden von seinen Schülern und Mitarbeitern fortgeführt.